

Готи та гепіди в Галичині та їх участь з автохтонами галичанами-українцями Прикарпаття та Подністров'я у формуванні ранньо-християнської культури у III-IV століттях ©

Важливою проблемою є вивчення присутності германських народів - готів та гепідів на території Галичини (Прикарпаття і Подністров'я) в пізньо-римський час у III-IV століттях н. е.

Мал. 1. Готський король Остгота в час приходу в III ст. н. е. у Прикарпаття і Подністров'я.

Мал. 2. Військовий хід готів в Галичину. (Реконструкція німецьких вчених).

Власне присутність готів та гепідів ряд вчених пов'язують з присутністю готів та гепідів на території Галичини з археологічними матеріалами, які відповідають відповідно готам та гепідам. Як наголошує київський дослідник Б.М. Магомедов, формування черняхівської культури, яка досліджена з археологічної точки зору, було пов'язане з вторгненням на територію Галичини з Південної Прибалтики двох германських народів готів [1], та гепідів [2].

Мал. 3. 4. Двадцять вісім пам'яток поховального гото-галицького християнського обряду Прикарпаття і Подністров'я досліджені львівським археологом В.Войнаровським.

Слід наголосити, що гепіди за своєю подібною матеріальною культурою дуже нагадують готів, яких археологи пов'язують з вербальною культурою, яку навіть називають однорідною готсько-гепідською[3].

Таким чином ця готсько-гепідська культура в пізньо-римський час проникає з Польщі з Помор'я на територію Галичини, особливо це відчутно в пізньоримський час в III-IV століттях. Археологічні спостереження дають право наголошувати про переселення готів та гепідів по східно-південних просторах Східної Європи аж до Причорномор'я, що пояснюється поширенням в Галичині вельбарської (гепідської) та черняхівської(готської) культури[4].

Готський історик Йордан засвідчує спільне етнічне коріння готів та гепідів. Так у легенді відомій ще Йордану розповідається, що: "Готи вийшли з надр Скандзи із своїм королем Беріхом, витягнувши усього тільки три кораблі на берег поцей бік океану, тобто в Готісканзу. З цих трьох кораблів, як буває, один пристав пізніше інших і, кажуть, дав ім'я всьому племені, тому, що на їх мові "ледачий" вимовляється "geranda"... Без сумніву, вони родом із готів"[5].

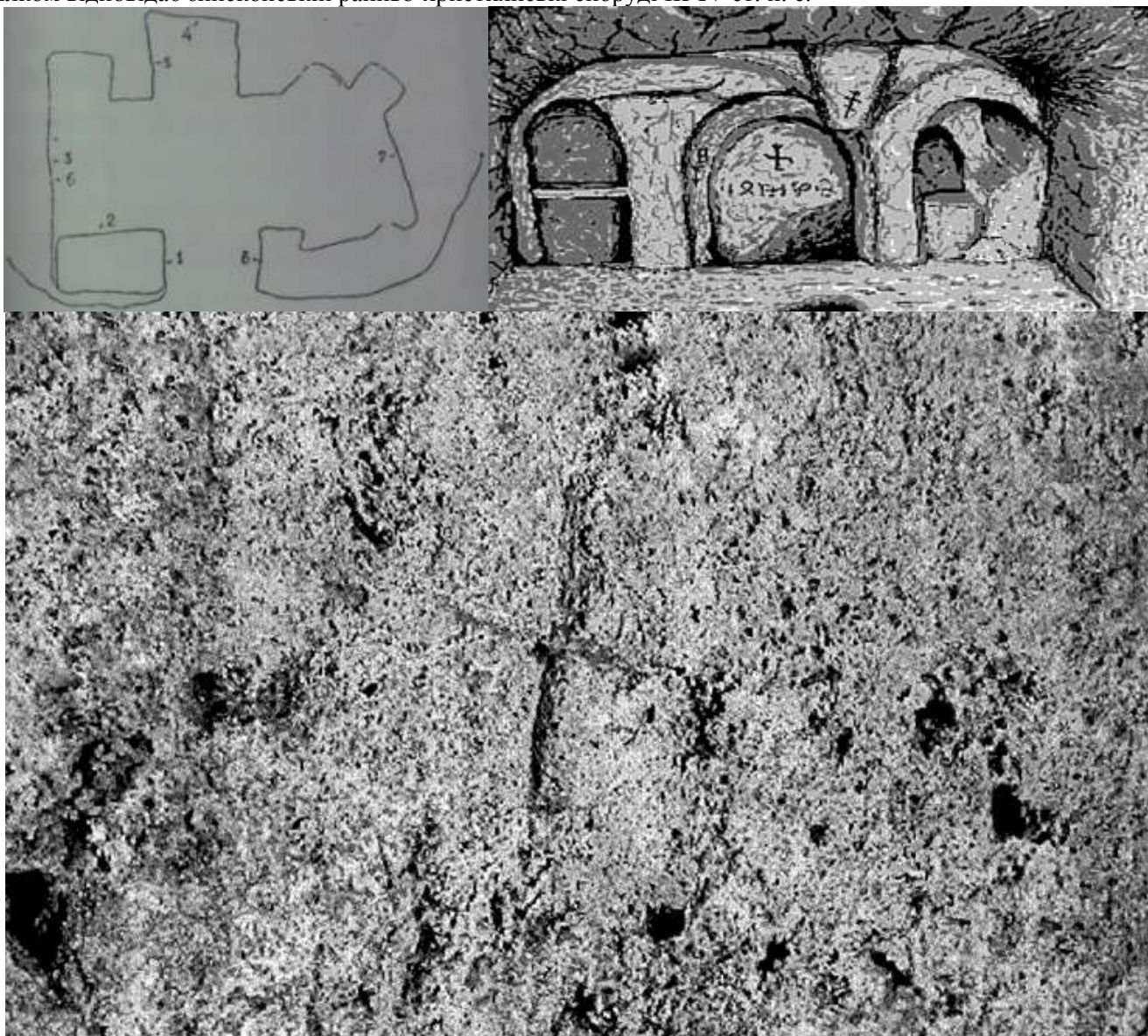
Як можна зробити висновок із проаналізованої сукупності джерел, гепіди із території Вісли швидко до кінця епохи римського часу переселилися на південь, на нашу думку в Паннонію. Тут,

як засвідчує Йордан "Король гепідів Фастіда підняв своє неповороче плем'я і розширив зброєю межі своєї обоасті. Він розорив бургундзонів майже до повного знищення і скорив чисельні інші племена... і почав він додавати земель своєму племені, що збільшувалось"[6].

Пізніше король гепідів Фастіда намагався захопити територію кельто-слов'янського симбіозу, Прикарпаття та Подністров'я, яка знаходилась у конфедеративних відносинах з остготами. Переговори з королем готів Прикарпаття і Подністров'я Остготою нічого не дали, територія Прикарпаття і Подністров'я залишилась союзною з готським королівством. Остготи не дивлячись на кровопролитну битву в 246 році поблизу міста Галтіса - Галича, яку описав готський історик Йордан, як вважають О. Партицький та інші вчені, яка закінчилась денним кровопролитним боєм, і в подальшому внаслідок великих військових втрат, відходом гепідів на чолі з королем Фастідою в Паннонію. За умов майбутньої поразки від короля Остготи в лави військ якого стікались нові військові сили Прикарпатсько-Подністровських князів, король гепідів Фастіда відмовитись від подвільшої війни і контролю над Прикарпатсько - Подністровськими землями та повернутись з ганьбою в Потисся та Паннонію[7].

Агресивність гепідів дає право проаналізувати свідчення про їх діяльність в Центральній-Східній Європі. Про гепідів також говорять римські джерела другої половини III століття. Зокрема "Житєпис Клавдія" в переліку племен, які взяли участь в нападі на Рим в 269-270 роках згадує гепідів та готів[8]. Документи також засвідчують, що "готські народи", готи та гепіди вступили в новий конфлікт з Римом в 277-279 роках у Фракії[9].

Починаючи з 2010 по 2019 роки археологами Інституту Східної Європи(ІСЄ), що у Львові під керівництвом кандидата історичних наук, доцента В.Артюха, поблизу села Стінка, відкрили печерний ранньо-християнський готський храм вирубаний в вапняковій породі. Слід наголосити, що згідно реконструкції плану, вченими ІСЄ вперше робиться висновок, що ранньо-християнський готський храм цілком відповідає єпископській ранньо-християнській споруді III-IV ст. н. е.

Мал. 5. План кафедральної церкви готського єпископа в Подністров'ї, в селі Стінка в III-IV ст. н. е.
Мал.6. Гото-галицька єпископська церква III-IV ст. н. е. облаштована в печері на Дністрі.

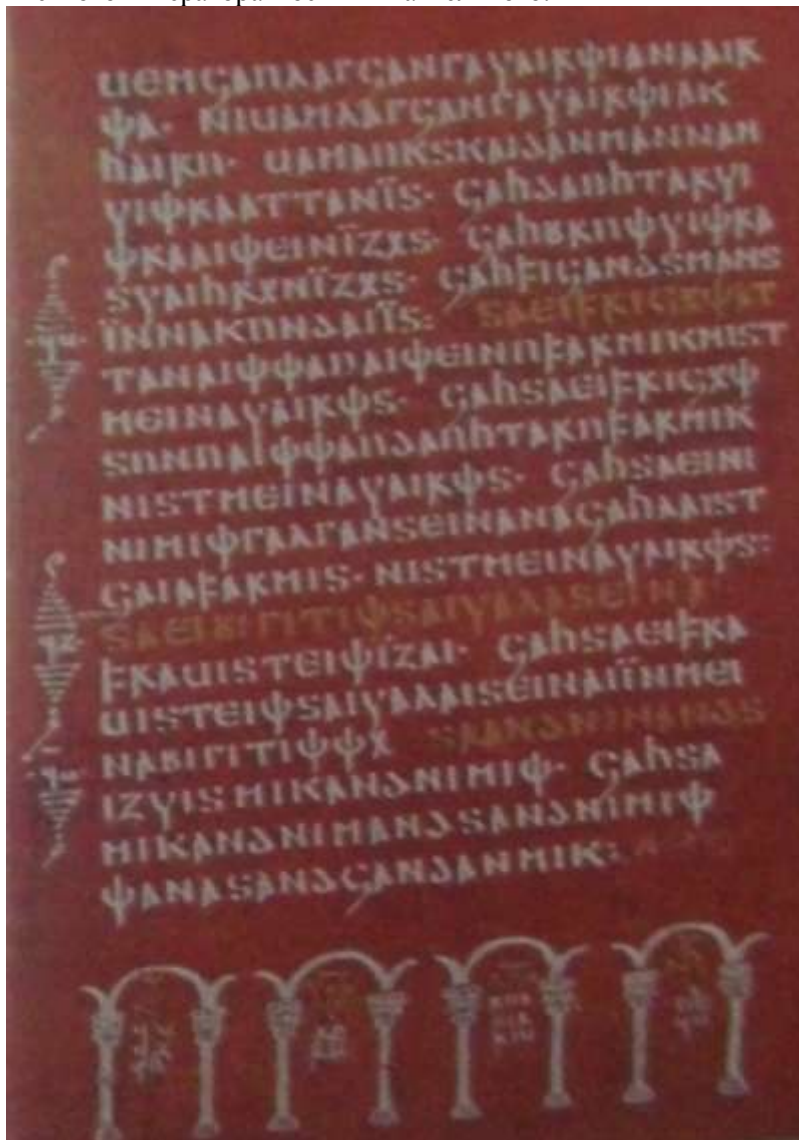
В плані храм має трапецивидну форму з входом з західної сторони з вітварем і двома притворами в східній частині. В середині культової споруди знаходяться як християнська так і язичницька символіка. Біля вітваря проглядається солярний знак у вигляді свастики, а також докириличні і латинські букви, які притаманні для римської та готської епохи III-IV століть нашої ери, а отже готського ранньохристиянського часу Прикарпаття і Подністров'я. Вже готи-християни як засвідчують римські джерела, ведуть з Бастарнії-Галичини війни які закінчились повною поразкою варварів. Після їх закінчення в 280 році імператор "оселив на римській землі 100 тисяч бастарнів, а окрім них гепідів, грейтундів та вандалів". Згадка про бастарнів, які проживали в Прикарпатті та Подністров'ї, може говорити, що вони разом з готами та гепідами брали участь у війнах з Римом[10].

В панегирику на честь імператора Максиміліана від 291 року розповідається про війну між германськими народами за Дунаєм: "готи цілком винищують бургундів, з іншого боку за переможених озброюються аламани. В цей же час тервінги, інша частина готів, приєднавши загін тайфалів, ведуть війну проти вандалів та гепідів". Таким чином, як бачимо із свідчень, ще навіть в 291 році суперництво за першість між готами і гепідами продовжувалось, про що говорять джерла про їх чисельні війни"[11].

Внаслідок створення утворення Гото-Галицького християнського єпископства було укладено першу гото-галицьку Біблію, яка відома в історичній літературі як «Кодекс Аргентум», чи перша Біблія готського єпископа Вульфїлли, яка була написана, за нашими дослідженнями в 330-350 роках галицькою-українською мовою, оскільки більшість населення цієї єпископії були не готи а галичани-українці.

Слід наголосити, що дану першу Біблію, за нашими дослідженнями, було укладено давніми готами і слов'янами на території Подністров'я – Галичини в першій половині чи середині IV століття.

Написана Біблія «Кодекс Аргентум», не давньо-готською мовою, як вважають німецькі вчені, а давньо-слов'янською чи давньо-галицькою, яку готи перейняли у слов'ян Прикарпаття і Подністров'я в III-IV століттях під час проживання на землях давньої Галичини у сусідстві з слов'янами-галичанами на протязі 170 років. «Кодекс Аргентум» - перша слов'янська найстародавніша Біблія давньої Галичини, яка була в розпорядженні готського християнського єпископа Вульфїлли, епіцентр єпископії якого був у Прикарпатті та Подністров'ї. Слід наголосити, що готський християнський єпископ Вульфїлла від тери тоорій Прикарпаття і Подністров'я був учасником I Вселенського християнського Нікейського Собору в 325 році під орудою римського імператора Костянтина Великого.

Мал.7. Сторінка з Гото-галицької Біблії III-IV століть нашої ери «Кодекс Аргентум».

Власне після I Вселенського християнського Собору і була в 330 році укладена в Подністров'ї, на території Галичини, і перша слов'яно-готська Біблія, яка на нашу думку, написана на давній слов'яно-галицькій мові та написана давньослов'янським (давньо-галицьким) письмом, що потребує ретельного дослідження... Отже визначним доробком праці в Слов'янській Бібліотеці міста Праги було відкриття текстів «Кодексу- Аргентум» та стародруків Велико-Моравської держави, як і давньо-чеських кириличних рукописів X-XIII століть, які схожі за письмо до Галицького Євангелія 1141 року та мови "Слова о полку Ігоревім" автором якої є князь Олег Ярославович Галицький. Всі тексти оригінальних стародруків з Чеської національної бібліотеки та Слов'янської Бібліотеки міста Праги потребують подальшого ретельного наукового дослідження... Таким чином в середині III століття "Гепіди" чітко фіксується в Потиссі та Паннонії, вона чітко залишається в межах володінь короля Фастіди, що збігається з ареалом вельбарської культури[12].

Власне в цей час гепіди ведуть війни з остготами, щоб підчинити собі Галичину "Бастарнію"[13].

В цей же час король готів Остгота, розуміючи, що якщо гепіди заволодіють землями багатого Подністров'я, то стануть загрозою для панування готів в Дакії, Причорномор'ї та Подунав'ї, що змусило короля Остготу в середині III століття вступити в війну. Головна битва відбулася в Подністров'ї, біля міста Галтиса, як наголошує Йордан, після якої обидва війська повернулися в свої землі[14].

У висновок нашого дослідження наголосимо, що германські народи готи і гепіди дійсно мали певний політичний і соціально-економічний вплив на Бастарнів (кельто-слов'ян) в III-IV століттях нашої ери. Чітко прослідковується певна політична залежність Бастарнів Прикарпаття та Подністров'я, про що наголошує Йордан, від королівства готів в час правління Остготи, якому очевидно, правителі Бастарнів платили данину.

Власне цю данину забажали отримувати проживаючі в Потиссі та Паннонії інші германці, гепіди. Власне із-за "бастарнської данини" між двома германськими народами, як засвідчує готський історик Йордан, виникла суперечка, яка привела до війни і яка не змінила статусу Бастарнів Прикарпаття і Подністров'я[15].

Як засвідчують джерела, проблема присутності готів в Галичині, дещо перебільшена німецькою історіографією, яка вважає на часткову асиміляцію бастарнів Прикарпаття та Подністров'я готами[16].

Сукупність проаналізованих нами письмових та археологічних джерел, однак не підтверджує висновків німецьких вчених[17], навпаки сукупність проаналізованих джерел дає право наголошувати тільки на певній політичній залежності Бастарнів від королівства готів в III від частини IV століття нашої ери[18].

В цей же час території Галичини зафіксовані археологічною наукою домінуючі культури, які однак не пов'язуються з випадковими знахідками та локальними вогнищами, гото-гепідської вельбарської культури[19], що дає право у висновок нашого дослідження наголошувати, що в вивчаемому нами регіоні проживали слов'яни-бастарни, майбутні українці-галичани та прийшли готи які на основі галицько-української мови та письма стоять біля витоків в III-IV століттях ранньо-християнської Прикарпатсько-Дністровської культури[20].

Список використаних джерел та літератури:

- 1.В.Войнаровський Християнство і порушені поховання черняхівської культури. Тези повідомлень V Міжнародного круглого столу з історії релігії в Україні. - Львів, 1995р. - Т.І.
- В.Войнаровський Про час і мотиви руйнації інгумаційних поховань черняхівської культури. Праці археологічної комісії. Записки НТШ. - Львів, 1998р. - Т.СХХХV.
- Б.В.Магомедов. Готи в Східній Європі.// Археологія. - К., 1999. - №4. - С.57-64.
- 2.V.Bierbrauer. Gepaden in der Wielbark-Kultur (I-IV Jahrhundert n.Chr.)? Tine Spurensuche//Studien zur Archaologie des Ostseeraumes. Von der Eisenzeit zum Mittelalter. Festschrift für Michael Müller-Wille. Hrsg. A. Wesse. - Neumunster, 1998. - S.389-403.
- 3.Ю.В.Кухаренко. Вольнская группа полей-погребений и проблема так называемой готско-гепидской культуры// Краткие Сообщения Института Археологии. - М., 1970. - №121. - С.57-59.
- 4.Б.Магомедов. Готи і гепіди в культурах римського часу. Археологія Тернопільщини. – Тернопіль, 2003. - С.155-159.
- 5.Е.Ч. Скинская. Йордан. О происхождении и деяниях готов. Getica.// Вступ, стаття, переклад, коментарій. - Санкт-Петербург, 1997. - С.7-61. - С.185-365.
- 6.Е.Ч. Скинская. Йордан. О происхождении и деяниях готов. Getica.// Вступ, стаття, переклад, коментарій. - Санкт-Петербург, 1997. - С. 97.
- 7.Е.Ч. Скинская. Йордан. О происхождении и деяниях готов. Getica.// Вступ, стаття, переклад, коментарій. - Санкт-Петербург, 1997. - С. 98-100.
- 8.А.М.Ременников. Борьба племен Северного Причорноморья с Римом в III веке. - М., 1954. - С.128-129.
- 9.А.М.Ременников. Борьба племен Подунавья и Северного Причорноморья с Римом в 275-279 гг. н.э.//Вестник Древней Истории. - М., 1964. - №4. - С.57-64
- 10.В.П.Буданова. Готы в эпоху Великого переселения народов. - М., 1990. - С.105-106.
- 11.Ф.Бірбрауер. Готи в I-VII ст.: територія, розселення та просування за археологічними джерелами//Археологія. - К., 1995. - №5. - С.35-51.

12. Д.Н.Козак. Вельбарская культура//Археология Украинской ССР. - К.1986. - Т.3. - С.127-135.
 13. О.Партицкий. Старинна історія Галичини. - Львів, 1896. - С.178-232.
 14. Е.Ч.Скжинская. Йордан. О происхождении и деяниях готв. Getica.// Вступ, статья, перевод, комментарий.- Санкт-Петербург, 1997, с.98-100.
 15. Е.Ч.Скжинская. Йордан. О происхождении и деяниях готв. Getica.// Вступ, статья, перевод, комментарий.- Санкт-Петербург, 1997, с.98-100.
 16. V. Bierbrauer. Gepaden in der Wielbark-Kultur (I-IV Jahrhundert n.Chr.)? Tine Spurensuche//Studien zur Archäologie des Ostseeraumes. Von der Eisenzeit zum Mittelalter. Festschrift für Michael Müller-Wille. Hrsg. A. Wesse.-Neumünster 1998.- S.389-403.
 17. Д.Н.Козак. Вельбарская культура//Археология Украинской ССР, т.3.К.1986,с.127-135.
 18. Б.Магомедов. Готи і гепіди в культурах римського часу. Археологія Тернопільщини. Тернопіль 2003, с.155-159.
 19. Д.Н.Козак. Вельбарская культура//Археология Украинской ССР, т.3.К.1986,с.127-135.
 20. Віктор Ідзьо. Зародження та становлення християнства на території Подністров'я та Посаяння в III-XIII століттях. - Івано-Франківськ "Сімик", 2014р. - 268с.
- В.Войнаровський Християнство і порушені поховання черняхівської культури. Тези повідомлень V Міжнародного круглого столу з історії релігії в Україні. - Львів, 1995р. - Т.І.
- В.Войнаровський Про час і мотиви руйнації інгумаційних поховань черняхівської культури. Праці археологічної комісії. Записки НТШ. - Львів, 1998р. - Т.СХХХV.

Готи та гепіди в Галичині та їх участь з автохтонами галичанами-українцями Прикрапаття та Подністров'я у формуванні ранньо-християнської культури у III-IV століттях ©

Віктор Ідзьо - доктор історичних наук, професор, академік - директор Інституту Східної Європи, завідувач Кафедрою українознавства(Львів).
12.05.2020р.

Готські старожитності знайдені на Дністрі в Івано-Франківській області з колекції івано-франківського дослідника, доцента Геннадія Гриценка.

